УДК 37.013.73:502.1
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.4.25

Лютко Наталія Віталіївна,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук
Хмельницького національного університету
orcid.org/0000 0002-8792-5035
liutkon@khmnu.edu.ua

Козаченко Світлана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри міжнародної комунікації та політології
Хмельницького національного університету
orcid.org/0000-0003-1459-202X
kozachenko_sm@ukr.net

Сустрєтов Анатолій Станіславович,
доктор філософії (Ph. D.), доцент,
доцент кафедри теоретичних дисциплін
Донецького національного медичного університету
orcid.org/0000-0001-6313-7803
Sustretov73@gmail.com

ФІЛОСОФСЬКІ ОРІЄНТИРИ ОСВІТИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті проведено філософський аналіз сучасної освіти в умовах глобальних викликів сталого розвитку. Акцентується увага на тому, що у XXI столітті освіта виходить за межі свого традиційного розуміння як соціального інституту, перетворюючись на ключовий простір, де формуються ціннісно-смислові орієнтири особистості, екологічне мислення, культура миру й етика відповідальності. Автори доводять, що технократична модель освіти, яка націлена переважно на продуктивність і конкурентоспроможність, обмежує гуманістичний потенціал навчання, спричиняє духовну дезорієнтацію та послаблює соціальну солідарність. Отже, сучасний стан освіти потребує перегляду її світоглядних основ. Методологічна база дослідження побудована на синтезі філософсько-антропологічного, аксіологічного, екологічного та культурологічного підходів, що дозволяє трактувати освіту як цілісну систему в межах тріади культура – людина – природа. Проаналізовано концепції відомих науковців, що висвітлюють перехід від інструментально-технократичної до гуманістично-ціннісної моделі навчання. Зроблено наголос на спрямованості сучасної філософії на інтеграцію екоцентризму, гуманізму, соціальної відповідальності та принципів планетарного мислення. У статті розкриваються фундаментальні поняття дослідження: екологічне мислення, ціннісно-смислова сфера, культура миру й етика відповідальності як ключові риси сучасної особистості. Така особистість здатна адаптуватись і діяти в умовах складних соціальних, культурних і екологічних викликів. Окремо досліджено ризики та суперечності впровадження філософії сталого розвитку в освітню сферу. Серед них виділяються такі аспекти, як технологічний редукціонізм, поверхневий характер екологічного дискурсу, конфлікти між глобальними і локальними підходами до виховання, ризик моралізаторства, напруження між ринковими вимогами та ціннісними орієнтирами, а також занизький рівень міждисциплінарної інтеграції. У підсумку зазначено, що сучасна освіта має розвиватися як філософський простір для формування особистості, яка володіє екологічною зрілістю, моральною відповідальністю та культурною ідентичністю. Саме така модель може сприяти становленню свідомості сталого розвитку, адекватно відповідати викликам глобалізації і зберігати духовну автономію людини в гармонії із тріадою культура – людина – природа.

Ключові слова: глобалізація, сталий розвиток, освіта, гуманізм, етика відповідальності, екологічна свідомість.

© Лютко Н. В., Козаченко С. М., Сустрєтов А. С., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Liutko Nataliia,
Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy
and Social and Humanitarian Sciences
Khmelnytskyi National University
orcid.org/0000 0002-8792-5035
liutkon@khmnu.edu.ua

Kozachenko Svitlana,
PhD of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of International
Communication and Political Science
Khmelnytsky National University
orcid.org/0000-0003-1459-202X
kozachenko_sm@ukr.net

Sustrietov Anatolii,
Doctor of Philosophy Ph. D., Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theoretical Disciplines
Donetsk National Medical University
orcid.org/0000-0001-6313-7803
Sustretov73@gmail.com

PHILOSOPHICAL GUIDELINES OF EDUCATION IN THE ERA OF GLOBAL CHALLENGES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The article provides a philosophical analysis of contemporary education in the context of global challenges of sustainable development. It emphasizes that in the 21st century, education goes beyond its traditional understanding as a social institution, becoming a key space where personal values and meanings, ecological thinking, a culture of peace, and ethics of responsibility are formed. The authors argue that the technocratic model of education, which focuses primarily on productivity and competitiveness, limits the humanistic potential of learning, causes spiritual disorientation, and weakens social solidarity. Thus, the current state of education requires a review of its worldview foundations. The methodological basis of the study is built on a synthesis of philosophical-anthropological, axiological, ecological, and cultural approaches, which allows education to be interpreted as a holistic system within the triad of culture – human – nature. The concepts of well-known scientists are analyzed, highlighting the transition from an instrumental-technocratic to a humanistic-value model of education. Emphasis is placed on the focus of contemporary philosophy on the integration of ecocentrism, humanism, social responsibility, and the principles of planetary thinking. The article reveals the fundamental concepts of the study: ecological thinking, the value-semantic sphere, the culture of peace, and the ethics of responsibility as key features of the modern personality. Such a personality is capable of adapting and acting in conditions of complex social, cultural, and environmental challenges. The risks and contradictions of introducing the philosophy of sustainable development into the educational sphere are examined separately. Among them are such aspects as technological reductionism, the superficial nature of ecological discourse, conflicts between global and local approaches to education, the risk of moralizing, tensions between market demands and value orientations, as well as an insufficient level of interdisciplinary integration. In conclusion, it is noted that modern education should develop as a philosophical space for the formation of a personality that possesses ecological maturity, moral responsibility, and cultural identity. It is precisely this model that can contribute to the formation of a sustainable development consciousness, adequately respond to the challenges of globalization, and preserve human spiritual autonomy in harmony with the triad of culture – human – nature.

Key words: globalization, sustainable development, education, humanism, ethics of responsibility, environmental awareness.

Постановка проблеми. У XXI столітті освіта виступає не лише соціальним інститутом, а й ключовим чинником збереження цивілізованої рівноваги в епоху глобальних викликів. Глобалізаційні процеси, цифровізація всіх сфер людської життєдіяльності, екологічна

та демографічна кризи, культурна фрагментація, стан війни у країні – це все причини, які зумовлюють потребу у філософському переосмисленні освітнього процесу. Освіта більше не може обмежуватися функцією передачі знань. У сучасних умовах людського буття вона покликана стати простором, в якому формуються ціннісно-смислова сфера особистості, екологічна свідомість, культура миру та відповідальність перед нащадками.

Незважаючи на наявність численних декларацій про важливість сталого розвитку, сучасна освітня парадигма часто залишається відірваною від світоглядного й етичного вимірів. Технократичний підхід, який здебільшого орієнтований на продуктивність та конкурентоспроможність, звужує гуманістичний зміст освіти, що впливає на духовні орієнтири особистості (інколи аж до їх втрати), а також на зниження рівня соціальної солідарності.

На основі вищезазначеного постає необхідність у філософському осмисленні освіти саме як простору діалогу у тріаді культура – людина – природа, як цілісної системи, яка формує нову свідомість сталого розвитку, а саме свідомість співбуття, співвідповідальності й етичної взаємозалежності. Визначення філософських орієнтирів сучасної освіти є ключовою умовою її здатності відповідати викликам глобальної цивілізації зі збереженням водночас духовної автономії людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд наукових підходів свідчить про послідовне зміщення акцентів у філософії освіти від інструментально-технократичної до гуманістично-ціннісної парадигми. Водночас розгляд праць різних авторів виявляє як спільні теоретичні орієнтири, так і низку методологічних розбіжностей.

Розвідка І. Силадія (2020 р.) є важливою спробою осмислити виклики глобалізації крізь призму практичних потреб сучасної освіти. Його положення про навчання «вчитися», розвиток творчої особистості, мобільність та інформаційну культуру відповідають концепціям освіти впродовж життя (lifelong learning) та компетентнісного підходу. Проте робота має переважно прикладний, педагогічно орієнтований характер і лише побічно торкається філософського виміру освіти. Вона не розкриває онтологічного й аксіологічного підґрунтя освітніх процесів, залишаючись у межах функціонального підходу до розвитку компетентностей.

У дослідженні І. Яременка (2025 р.) концепція сталого розвитку представлена як цілісна філософська парадигма, що інтегрує екологічний, соціальний і економічний виміри. На відміну від роботи І. Силадія, автор розглядає освіту не лише як інструмент адаптації до змін, а як духовно-культурну систему, здатну формувати нову картину світу. Суттєвою перевагою цієї позиції є її міждисциплінарність і прагнення осмислити сталий розвиток у контексті глобального мислення. Водночас у роботі відчувається певна абстрактність категорійного апарату: практичні механізми реалізації філософських засад сталого розвитку в освітній політиці залишаються не досить конкретизованими.

Праця Є. Левченка (2025 р.) привносить важливий технологічний аспект у розуміння екоорієнтованої освіти. Автор переконливо показує, як цифрові технології, smart city-рішення та штучний інтелект можуть бути впроваджені в освітній простір без втрати гуманістичної складової частини. Його підхід характеризується синтетичністю: поєднання технологічного, соціального, культурного й філософського рівнів створює об'ємну картину сучасної освіти. Водночас існує ризик надмірної віри в технологічний прогрес як рушійну силу морально-екологічної трансформації, що може послаблювати антропологічний вимір проблеми.

Дисертація Т. Матусевич (2024 р.) заслуговує на увагу тим, що авторка вводить у науковий обіг поняття відповідальності як інтегральної цінності освітнього процесу. На відміну від попередніх авторів, дослідниця акцентує не лише на екологічній, а й на громадянській відповідальності як чиннику формування активної соціальної позиції. Це надає філософії освіти етичного й суспільно-політичного виміру. Водночас її концепція залишається в межах західноєвропейської демократичної традиції, тоді як глобальний контекст вимагає ширшого порівняння між цивілізаційними моделями освіти.

Окрему аналітичну площину представляє праця Хунвея Чжана (2024 р.), яка показує східну – зокрема конфуціанську – традицію розуміння філософії освіти. Вона вирізняється акцентом на гармонії людини та природи, духовному самовдосконаленні та національно-культурних цінностях. Цей підхід збалансовує

технологічний оптимізм Заходу етикою поміркованості й природної рівноваги. Водночас його концептуальна обмеженість полягає в зосередженні переважно на китайському контексті, без глибшої порівняльної рефлексії щодо універсальних принципів сталого розвитку.

Загалом аналізовані праці демонструють поступове формування філософії освіти нового типу – інтегративної, екоетичної та людиноцентричної. Вони узгоджуються у визнанні цінності людського потенціалу, моральної відповідальності й екологічної свідомості як основних орієнтирів освітньої парадигми XXI століття. Водночас бракує системних досліджень, які б поєднували ці аспекти в єдину методологічну концепцію філософії сталого розвитку освіти.

Методологічною основою дослідження є поєднання філософсько-антропологічного, екологічного, аксіологічного та культурологічного підходів, що дозволяє здійснити цілісне осмислення трансформації освіти в умовах глобальних викликів сталого розвитку. Такий міждисциплінарний методологічний синтез забезпечує можливість аналізу освіти не лише як соціального інституту, а як духовно-культурного феномену та простору формування екологічної, етичної і гуманістичної свідомості.

Метою статті є філософське осмислення трансформації сучасної освіти в контексті глобальних викликів сталого розвитку, а також визначення її ціннісних орієнтирів, гуманістичних і екологічних засад.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах буття відбуваються масштабні глобальні виклики (екологічні, соціальні, технологічні, культурологічні), які безпосередньо впливають на систему освіти. Концепція сталого розвитку, яку було запропоновано ще в кінці XX століття, поступово трансформувалася з економіко-екологічної парадигми у філософсько-антропологічну, де центральним суб'єктом виступає людина, здатна відповідально мислити, зробити моральний вибір, ціннісно самовизначитися та самореалізуватися. У цьому контексті освіта виступає ключовим інструментом формування нового типу свідомої особистості – екологічної, етичної, планетарної.

Філософські орієнтири сучасної освіти формуються на перетині кількох парадигмальних вимірів. Антропоцентризм поступово зміщується на екоцентризм і нооцентризм, які передбачають переорієнтацію освітніх практик від споживчого до гармонійного співіснування із природою та суспільством. Виходячи із вищезазначеного, головним аспектом стає виховання не тільки компетентного фахівця, а морально зрілої особистості, яка усвідомлює наслідки своєї «бездіяльності» для майбутнього планети. Саме у працях E. Morin (Morin, 1999) акцентується увага на потребі в «комплексному мисленні» як умові розуміння взаємозалежності людини, природи та цивілізації. Освіта має розвивати цілісне бачення світу, що сприятиме формуванню культури співіснування. Таким чином, у сучасної людини формується екологічна свідомість – інтегральна характеристика особистості, яка включає знання про взаємодію людини та природи, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього середовища та готовність здійснювати відповідальні дії для його збереження. У практичному аспекті екологічну свідомість можна оцінювати через такі показники:

– усвідомлення екологічних закономірностей і причин глобальних екологічних криз;

– наявність екоетичних настанов, що передбачають поважне ставлення до природи та неприйняття дій, які завдають їй шкоди;

– екологічно свідома поведінка, зокрема екозвички й участь у сталих практиках;

– здатність аналізувати наслідки своїх дій для екосистем і майбутніх поколінь.

Іншим визначальним орієнтиром в освіті є гуманістична парадигма, яка спирається на ідею свободи, гідності, творчості та діалогу культур. Тут доречно згадати P. Freire (Freire, 1921), який зазначав, що справжня освіта не може бути нейтральною: вона або сприяє звільненню людини, або відтворює моделі пригнічення.

У сучасних умовах у людей нового покоління поступово розвивається нова ціннісно-смислова сфера та культура миру. Ціннісно-смислова сфера розглядається як система ключових орієнтирів, переконань, життєвих пріоритетів і смислів, які визначають ставлення особистості до світу, її поведінку та вибір у ситуаціях моральної чи інтелектуальної складності. Вона включає такі аспекти: усвідомлення власної системи цінностей та її ієрархії, сформовані життєві смислові орієнтири, здатність інтерпретувати соціальні та культурні явища через смислову перспективу, а також узгодженість

між задекларованими цінностями й реальними діями (ціннісно-поведінкова конгруентність).

Культура миру є комплексом норм, настанов, моделей поведінки й ціннісних принципів, що спрямовані на забезпечення ненасильницької взаємодії, поваги до людської гідності та створення умов для гармонійного співіснування. Її складники включають: толерантність до етнічних, культурних і світоглядних відмінностей, володіння навичками ненасильницької комунікації та конструктивного вирішення конфліктів, розвиток емпатії, взаємоповаги та солідарності, зацікавленість у діалозі, співпраці та загальному добробуті, а також відмову від агресивних стратегій поведінки.

Третім орієнтиром сучасної освіти є соціально-етичний, який відображає ідеї співбуття і співвідповідальності. Вони ґрунтуються на визнанні цінності кожної людини, повазі до різноманіття, відкритості до діалогу культур і толерантності. Освіта в цьому вимірі розглядається як процес формування етичної компетентності, що передбачає вміння діяти в умовах моральної складності, ухвалювати рішення, орієнтовані на благо спільного життя. Таким способом формується «етика відповідальності», яка передбачає здатність особистості усвідомлювати наслідки своїх дій для інших людей, суспільства та довкілля. Вона також включає готовність ухвалювати моральні рішення, орієнтуючись на спільне благо та довготривалі наслідки. Основними характеристиками етики відповідальності виступають: розуміння причинно-наслідкових зв'язків власних учинків; здатність брати на себе відповідальність у ситуаціях морального вибору; прагнення уникати шкоди для інших і природи; орієнтація на справедливість між поколіннями (турбота про майбутнє людства); готовність діяти відповідно до етичних принципів навіть у складних обставинах.

У сучасному гуманітарному дискурсі освіта дедалі частіше осмислюється як простір живого діалогу буття, у якому взаємодіють три фундаментальні виміри – культура, людина й природа. Такий погляд відкриває новий світоглядний горизонт: освіта постає не просто як інституційна система чи технологічний процес, а як філософська форма співіснування, спрямована на становлення цілісної, екологічно й етично зорієнтованої свідомості.

У центрі цієї тріади стоїть людина – не як ізольований індивід, а як істота співбуття, невід'ємна частина природного й культурного світу. Культура в цьому контексті виступає «мовою духу», через яку людина осмислює реальність, тоді як природа є її первинною основою, що визначає межі й умови існування. Освіта, своєю чергою, стає тим медіатором, який з'єднує ці виміри, забезпечує діалог поколінь, цінностей, традицій і досвіду. Саме тому освіта по своїй суті є системою гармонізації взаємин між культурою, людиною та природою. Вона покликана формувати новий тип мислення – свідомість сталого розвитку, яку можна окреслити через три ключові виміри: співбуття, співвідповідальність і етичну взаємозалежність.

Свідомість співбуття означає усвідомлення єдності всіх форм життя на планеті, розуміння того, що людська діяльність невіддільна від екосистеми Землі.

Свідомість співвідповідальності виявляється в готовності діяти не лише для власного добробуту, а й заради збереження умов існування майбутніх поколінь.

Етична взаємозалежність передбачає визнання цінності кожної живої істоти та її права на життя, що формує основу нової освітньої етики – етики солідарності, взаємоповаги та турботи.

Запропонована тріадна модель узгоджується з ідеями ноосферного мислення В. Вернадського, який розглядав освіту як рушійну силу еволюції людської свідомості, що переводить її на рівень відповідальної взаємодії з біосферою (Вознюк та ін., 2022). Подібної позиції дотримується і французький філософ E. Morin (1999 р.), який наголошував, що лише поєднання культурних, природничих і гуманістичних знань може забезпечити становлення нового типу особистості – громадянина світу, носія планетарного мислення.

Отже, філософське бачення освіти як простору діалогу культура – людина – природа розкриває її як цілісну систему, у межах якої формуються не лише інтелектуальні компетентності, а й духовно-ціннісні орієнтації, що визначають ставлення людини до світу. Освіта постає як шлях духовного самовизначення, де народжується нова етика співіснування – етика сталості, гуманізму й екологічної мудрості.

Отже, ціннісна парадигма сучасної освіти полягає в гармонійному поєднанні гуманістичного й екологічного вимірів. Її завдання – не лише передавати знання, а й плекати мудрість, емпатію та екологічну відповідальність. Освіта в такому розумінні є не просто засобом соціального прогресу, а морально-екзистенційним простором, у якому формується новий тип свідомості – свідомість сталого розвитку, що поєднує любов до людини, повагу до природи та відповідальність за майбутнє.

Та попри очевидну актуальність гуманістично-екологічної трансформації освіти, сучасна наукова дискусія містить низку ризиків і суперечностей, які ускладнюють реалізацію філософських орієнтирів сталого розвитку (табл. 1).

Як бачимо з таблиці 1, філософські орієнтири сталого розвитку освіти натрапляють на низку внутрішніх суперечностей:

– між технологічним прогресом і ціннісним змістом освіти;

– між глобальними цілями й культурною специфікою;

– між етикою відповідальності та реаліями соціальної нестабільності;

між декларативними ідеями сталості й інституційною інерцією освітніх систем.

Урахування цих ризиків дозволяє поглибити філософське бачення освіти й сформувати реалістичну модель її трансформації в умовах глобальних викликів.

Висновки. Проведене дослідження свідчить, що сучасна освіта, з урахуванням глобальних викликів, набуває особливого значення як простір формування екологічної свідомості, ціннісно-смислової сфери, культури миру й етики відповідальності. Освіта XXI століття покликана виходити за межі технократичної логіки та розглядатися як духовно-культурний феномен, який

Таблиця 1

Ризики та суперечності, які ускладнюють реалізацію філософських орієнтирів сталого розвитку

№	Ризики та суперечності	Характеристика
1.	Ризик технологічного редукціонізму	Швидка цифровізація освіти може призвести до зміщення акценту з духовно-ціннісних засад на технічні інструменти. Надмірна віра в інновації (AI, big data, smart city) здатна створити ілюзію автоматичного прогресу та відволікати від розвитку моральної свідомості, критичного мислення та екологічної відповідальності (Holma et al., 2025).
2.	Екологічна риторика без практичної реалізації	Популярність концепції сталого розвитку нерідко супроводжується декларативністю. Залишається розрив між проголошенням екологічної свідомості та відсутністю структурних механізмів її впровадження в навчальні плани, підготовку викладачів і освітню політику. Існує ризик «екосимволізму», коли сталість використовується як модний дискурс без реальної зміни освітніх практик (Husic, 2024).
3.	Суперечність між глобальністю і локальністю	Філософія сталого розвитку має універсальний характер, але освітні системи вкорінені в конкретних культурних традиціях. Виникає напруження між глобальними екологічними ідеями та локальними духовними, релігійними й національними моделями виховання. Це ставить питання про межі універсальності філософських принципів сталості (Konieczny, 2022).
4.	Ризик нормативного моралізаторства	Акцент на етиці відповідальності може перетворитися на нормативний тиск, коли від учасників освітнього процесу очікують «правильної» поведінки без умов для її внутрішнього прийняття. У такому разі освіта ризикує втратити простір вільного критичного мислення і перетворитися на інструмент ідеологізації (Madavarapu et al., 2024).
5.	Суперечність між ринковою логікою та ціннісною парадигмою	Освітні системи функціонують в економізованому світі, де переважають вимоги ефективності, продуктивності, конкуренції. Це вступає в конфлікт із гуманістично-екологічними цінностями, які передбачають турботу, співбуття, діалог і міжпоколінну відповідальність. Ринкова раціональність часто витісняє ціннісно-смисловий компонент освіти (Madavarapu et al., 2024).
6.	Соціально-політичні контексти та їхній вплив	В умовах воєнних конфліктів, соціальної нестабільності й економічної нерівності освіта змушена відповідати одночасно на безпекові, гуманітарні й ціннісні виклики. Це створює напруженість між необхідністю формувати культуру миру та реальністю насильства й нестабільності (Mantula et al., 2024).
7.	Обмеженість міждисциплінарної інтеграції	Хоча сучасні філософські підходи наголошують на комплексності й інтегральності, на практиці взаємодія між філософією, педагогікою, психологією, екологією, технологіями відбувається фрагментарно. Нестача узгоджених методологій заважає створенню цілісної парадигми освіти для сталого розвитку (Mendonça et al., 2025).

слугує засобом гармонізації стосунків у трикутнику культура – людина – природа.

Аналіз наукових джерел виявив зрушення від інструментальної моделі освіти до гуманістично-ціннісної та екоетичної парадигми. Водночас ідентифіковано низку викликів, зокрема абстрактність концепцій сталого розвитку, загрозу технологічного редукціонізму, розбіжності між глобальними і локальними підходами до освіти, а також недостатню інтеграцію етичних і екологічних принципів у реальні практики навчального процесу.

З'ясовано, що ключовими орієнтирами сучасної освіти мають стати екоцентричне мислення, гуманізм, соціальна та моральна відповідальність, а також здатність людини діяти в умовах складних екологічних і соціокультурних викликів. Освіта, спрямована на досягнення сталого розвитку, сприяє формуванню нової свідомості, заснованої на ідеях співіснування, спільної відповідальності й етичної взаємозалежності.

Отже, модернізація освіти у XXI столітті має бути спрямована на синтез знань, цінностей і мудрості. Такий підхід дозволить забезпечити сталий розвиток суспільства та сприятиме формуванню духовно зрілої та екологічно свідомої особистості.

Список використаних джерел:

Freire, P. (1921). *Pedagogy of the oppressed.* https://surl.li/yudmoa

Holma, K., Huhtala, H. M., Kauppi, V. M., Kekki, M.-K., & Pulkki, J. (2025). Education for sustainable development: philosophical perspectives. *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft.* https://doi.org/10.1007/s11618-025-01294-3

Husic, D. W. (2024). Reframing sustainability initiatives in higher education. *Sustain Earth Reviews,* 7, 5. https://doi.org/10.1186/s42055-024-00076-9

Konieczny, J. (2022). Global challenges of education for sustainable development. *Edukacja Mi˛edzykulturowa,* 4, 167–178. https://doi.org/10.15804/em.2022.04.11

Madavarapu, J. B., Kasula, B. Y., Whig, P., & Kautish, S. (2024). AI-Powered Solutions Advancing UN Sustainable Development Goals: A Case Study in Tackling Humanity's Challenges. *Digital Technologies to Implement the UN Sustainable Development Goals. World Sustainability Series.* Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-68427-2_3

Mantula, F., C. Mpofu, A., Y. Mpofu, F., George, N., & Shava, G. (2024). Qualitative Research Approach in Higher Education: Application, Challenges and Opportunities. *East African Journal of Education and Social Sciences.* 5 (1), 1–10. https://www.ajol.info/index.php/eajess/article/view/267012

Mendonça, S., Piovesana, G. F., & Pissolito, V. (2025). Geoethics and Sustainability: Addressing Challenges in Environmental Education for Achieving the SDGs. *Sustainability,* 17 (2), 574. https://doi.org/10.3390/su17020574

Morin, E. (1999). Seven Complex Lessons in Education for the Future. *UNESCO.* http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001177/117740eo.pdf

Вознюк, О., Лещенко, М., Моргун, В., Москалик, Г., Овчарук, О., Піддячий, М., Рибалка, В., Самодрин, А., Тимчук, Л., Шакотько, В., & Шилов, Ю. (2022). *Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука: колективна монографія* (Т. 2). Київ – Кременчук: ПП Щербатих О. В.

Левченков, Є. (2025). Філософські засади екоорієнтованої освітньої парадигми в умовах цифровізації та штучного інтелекту: від smart-міста до smart-освіти. *Наукове пізнання: методологія та технологія,* 1 (55), 25–30. https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2025-1-4

Матусевич, Т. (2024). Філософська парадигма наукової освіти: стратегії і практики розвитку відповідального громадянства [Дис. докт. філос. наук, Український державний університет імені Михайла Драгоманова]. Київ. https://udu.edu.ua/images/data_file/viddil_aspirant/Rady/Matysevych/dis_Matusevych.pdf

Силадій, І. (2020). Розвиток освіти в контексті основних викликів глобалізації. *Освітній дискурс: збірник наукових праць,* 27 (10), 60–69. https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.27(10)-6

Хунвей Чжан. (2024). Філософія XXI сторіччя в контексті глобальних екологічних завдань. Епоха глобалізаіції та глобалізація освіти: філософський погляд. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства,* 2, 76–80. https://doi.org/10.20998/2227-6890.2024.2.11

Яременко, І. (2025). Концепція сталого розвитку як предмет соціально-філософського аналізу. *Культурологічний альманах,* 2, 339–345. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.2.41

References:

Freire, P. (1921). Pedagogy of the oppressed. Retrieved from: https://surl.li/yudmoa

Holma, K., Huhtala, H. M., Kauppi, V. M., Kekki, M.-K., & Pulkki, J. (2025). Education for sustainable development: philosophical perspectives. *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*. https://doi.org/10.1007/s11618-025-01294-3

Husic, D. W. (2024). Reframing sustainability initiatives in higher education. *Sustain Earth Reviews*, 7, 5. https://doi.org/10.1186/s42055-024-00076-9

Konieczny, J. (2022). Global challenges of education for sustainable development. Edukacja *Mi˛edzykulturowa*, 4, 167–178. https://doi.org/10.15804/em.2022.04.11

Madavarapu, J. B., Kasula, B. Y., Whig, P., & Kautish, S. (2024). AI-Powered Solutions Advancing UN Sustainable Development Goals: A Case Study in Tackling Humanity's Challenges. *Digital Technologies to Implement the UN Sustainable Development Goals. World Sustainability Series. Springer, Cham*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-68427-2_3

Mantula, F., C. Mpofu, A., Y. Mpofu, F., & George N. Shava, G. (2024). Qualitative Research Approach in Higher Education: Application, Challenges and Opportunities. *East African Journal of Education and Social Sciences*, 5 (1), 1–10. https://www.ajol.info/index.php/eajess/article/view/267012

Mendonça, S., Piovesana, G. F., & Pissolito, V. (2025). Geoethics and Sustainability: Addressing Challenges in Environmental Education for Achieving the SDGs. *Sustainability*, 17 (2), 574. https://doi.org/10.3390/su17020574

Morin, E. (1999). Seven Complex Lessons in Education for the Future. UNESCO. http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001177/117740eo.pdf

Vozniuk, O. V., Leshchenko, M. P., Morhun, V. F., Moskalyk, H. F., Ovcharuk, O. V., Piddiachyi, M. I., Rybalka, V. V., Samodryn, A. P., Tymchuk, L. I., Shakotko, V. V., & Shylov, Yu. O. (2022). Noosfera Vernadskoho, suchasna osvita i nauka [Vernadsky Noosphere, modern education and science]: kolektyvna monohrafiia (Tom 2). Kyiv – Kremenchuk: PP Shcherbatykh O. V. [in Ukrainian].

Levchenkov, Ye. O. (2025). Filosofski zasady ekooriientovanoi osvitnoi paradyhmy v umovakh tsyfrovizatsii ta shtuchnoho intelektu: vid smart-mista do smart-osvity [Philosophical foundations of an eco-oriented educational paradigm in the context of digitalization and artificial intelligence: from smart city to smart education]. *Naukove piznannia: metodolohiia ta tekhnolohiia – Scientific cognition: methodology and technology,* 1 (55), 25–30. https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2025-1-4 [in Ukrainian].

Matusevych, T. V. (2024). Filosofska paradyhma naukovoi osvity: stratehii i praktyky rozvytku vidpovidalnoho hromadianstva [Philosophical Paradigm of Science Education: Strategies and Practices for the Development of Responsible Citizenship] (Dys. dokt. filos. nauk). Ukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Drahomanova. Kyiv. Retrieved from: https://udu.edu.ua/images/data_file/viddil_aspirant/Rady/Matysevych/dis_Matusevych.pdf [in Ukrainian].

Syladii, I. M. (2020). Rozvytok osvity v konteksti osnovnykh vyklykiv hlobalizatsii [Development of education in the context of the main challenges of globalization]. *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats – Educational discourse: a collection of scientific papers,* 27 (10), 60–69. https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.27(10)-6 [in Ukrainian].

Khunvei Chzhan. (2024). Filosofiia KhKhI storichchia v konteksti hlobalnykh ekolohichnykh zavdan. Epokha hlobalizaitsii ta hlobalizatsiia osvity: filosofskyi pohliad [Philosophy of the XXI century in the context of global environmental challenges. The era of globalization and globalization of education: a philosophical view]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "KhPI". Seriia: Aktualni problemy rozvytku ukrainskoho suspilstva – Bulletin of the National Technical University "KhPI". Series: Actual problems of development of Ukrainian society,* 2, 76–80. https://doi.org/10.20998/2227-6890.2024.2.11 [in Ukrainian].

Yaremenko, I. K. (2025). Kontseptsiia staloho rozvytku yak predmet sotsialno-filosofskoho analizu [The Concept of Sustainable Development as a Subject of Social and Philosophical Analysis]. *Kulturolohichnyi almanakh – Cultural almanac*, (2), 339–345. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.2.41 [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 01.11.2025
Дата прийняття статті: 20.11.2025
Опубліковано: 26.12.2025